

DOI: 10.33270/05257004.8
УДК 342.95:347.965(477)

ГВОЗДЮК Віталій*

доктор філософії в галузі права, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3798-8003>;

ГОРБЕНКО Дар'я

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу організації наукової діяльності Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8403-224X>

Сучасний адміністративно-правовий статус адвокатури в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання

Анотація. Досліджено сучасний адміністративно-правовий статус адвокатури в Україні як основного інституту забезпечення права на професійну правничу допомогу. Встановлено, що адвокатура посідає особливе місце в системі захисту прав і свобод людини, а її адміністративно-правовий статус охоплює такі елементи, як правоздатність, дієздатність, деліктоздатність і гарантії адвокатської незалежності. Акцентовано на нормативному закріпленні статусу адвокатури в Конституції України та Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також на практичних проблемах, які виникають під час реалізації цих законодавчих положень у сучасних умовах. Увагу зосереджено на впливі воєнного стану й суспільно-політичних викликів на діяльність адвокатів. Проаналізовано проблеми, що потребують невідкладного розв'язання: порушення порядку проведення обшуків у житлі чи іншому володінні адвокатів, недотримання гарантій адвокатської таємниці, обмежений доступ адвокатів до клієнтів, а також питання особистої безпеки представників професії. Доведено, що недоліки в правозастосуванні зумовлюють необхідність удосконалення законодавства й підвищення кваліфікації як адвокатів, так і правоохоронців. Запропоновано шляхи розв'язання зазначених проблем: удосконалення процесуальної процедури обшуку з обов'язковою участю представника органів адвокатського самоврядування, запровадження дисциплінарної відповідальності за зловживання правом на адвокатську таємницю, розширення гарантій доступу адвокатів до клієнтів у період воєнного стану, а також законодавче надання адвокатам права на використання засобів самозахисту. Визначено, що розвиток адвокатури має здійснюватися з огляду на положення європейських стандартів, зокрема Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката 2025 року, а також у контексті цифровізації правничої діяльності. Узагальнено, що адміністративно-правовий статус адвокатури знаходиться в стані динамічного розвитку, поєднуючи позитивні зрушення та низку проблемних аспектів. Подальше вдосконалення цього інституту повинно ґрунтуватися на балансі між незалежністю адвокатури, ефективністю захисту прав громадян і забезпеченням інтересів правосуддя.

Ключові слова: адвокат; адміністративно-правовий статус; адвокатська таємниця; гарантії незалежності; воєнний стан; правнича допомога; обшук.

Історія статті:

Отримано: 21.08.2025

Переглянуто: 25.09.2025

Прийнято: 27.10.2025

Рекомендоване посилання:

Гвоздюк В., Горбенко Д. Сучасний адміністративно-правовий статус адвокатури в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 4 (70). С. 79–87. DOI: 10.33270/05257004.8

*Відповідальний автор

Вступ

Становлення правової держави та розвиток громадянського суспільства в Україні неможливі без належного функціонування адвокатури як незалежного інституту, що забезпечує реалізацію права на професійну правничу допомогу. Адвокатура займає особливе місце в системі суб'єктів правозахисної діяльності, а її адміністративно-правовий статус є важливою передумовою реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина. Тому дослідження сучасного адміністративно-правового статусу адвокатури в Україні, виявлення проблем та визначення перспектив його розвитку є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Матеріали та методи

Мета статті – схарактеризувати сучасний адміністративно-правовий статус адвокатури в Україні. Завдання: визначити проблеми сучасного адміністративно-правового статусу адвокатури в Україні та запропонувати шляхи їх вирішення.

В українській юридичній науці проблематика адміністративно-правового статусу адвокатури досліджувалася послідовно, зокрема після прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року¹. Упродовж цього періоду вчені вивчали місце адвокатури в системі публічного управління правосуддям, гарантії адвокатської незалежності, питання дисциплінарної відповідальності й дотримання адвокатської таємниці. Останнім часом у цій сфері було проведено фундаментальні та/чи прикладні дослідження таких авторів, як Є. Бережної, А. Бірюкової, І. Босої, С. Весніна, В. Гвоздія, В. Заборовського, О. Ковалю, О. Козлова та ін.

Специфіку адміністративно-правового статусу адвокатури в Україні науковці побіжно розглядали в контексті вивчення тенденцій розвитку функцій адвокатури загалом (Stefanchuk, 2022; Koval, 2023); аналізу питання професійної діяльності адвоката (Zaborovskiy, & Orlova, 2022); ролі органів адвокатського самоврядування (Habani, 2022); концепції вдосконалення організаційних основ адвокатури (Yalovyi, 2023). Водночас жодне з досліджень не відображає сучасного адміністративно-правового статусу адвокатури в Україні через швидкі темпи розвитку законодавства в цій сфері та нинішні реалії (воєнний стан, окупація частини територій України), а також не висвітлює широту представленої проблематики через вузький предмет дослідження. Тому постала необхідність схарактеризувати сучасний адміністративно-правовий статус адвокатури в Україні.

Результати й обговорення

Відповідно до ст. 131-2 Конституції України, для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Незалежність цього інституту гарантується². З цього випливає, що передусім у разі виникнення конфліктних ситуацій між державою й особою, інтереси останньої буде надійно захищено спеціалістами у відповідній галузі права. Тому такий інститут є важливим для суспільства, що зумовлює постійне вдосконалення його адміністративно-правового статусу.

З метою об'єктивного визначення предмета дослідження необхідно визначити такі поняття: «статус», «правовий статус», «адміністративно-правовий статус». Відповідно до Нового тлумачного словника сучасної української мови, статус – це «законодавчо закріплене правове становище громадян, виборних або юридичних осіб» (Radchenko, & Orlov, 2010). Натомість у словнику іншомовних слів представлено таке визначення поняття «статус»: «(лат., становище): 1. юр. Правове становище осіб або організацій, установ тощо. 2. С. соціальний – становище індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі. С. визначається відповідно до ознак, специфічних для цієї системи (економічних, професійних, етнічних тощо)» (Lukianiuk). У контексті нашого дослідження використовуватимемо юридичне тлумачення, що є доцільним.

Щодо правового статусу, то деякі вчені звужують його лише до сукупності прав та обов'язків особи (О. Зайчук, Н. Оніщенко (2006), Н. Шаптала та Г. Задорожня (2012, р. 121)). Цю категорію О. Скакун вважає ширшою та передбачає, окрім прав та обов'язків, іще й свободи та відповідальність (Skakun, 2001, р. 377). Водночас І. Литвин (2016) іще більше розширює цю категорію, зазначаючи, що правовий статус: 1) визначає становище суб'єкта в соціальній системі, проте лише в частині, яка регулюється правом; 2) положення суб'єкта та його роль у такій системі врегульовується нормами права, шляхом визначення прав, обов'язків та інших юридично значущих властивостей і характеристик суб'єкта, які сукупно встановлюють для останнього юридичні форми, порядок і межі реалізації ним своєї суспільно значущої поведінки (Lytyun, 2016, р. 262). З огляду на те, що право – це система норм, а також те, що воно є загальною та широкою категорією, розрізняють різні його галузі, а саме: кримінальне, кримінальне процесуальне, господарське, господарське процесуальне, цивільне, цивільне процесуальне, адміністративне, адміністративне процесуальне тощо. Тому адміністративно-правовий статус є галузевим правовим статусом. У науці його визначають як

¹ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

² Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

комплекс прав і обов'язків, передбачених нормами адміністративного права. Елементами цього галузевого статусу є: правоздатність (мати права й обов'язки), дієздатність (мати здатність набувати й реалізовувати права, обов'язки) та деліктоздатність (здатність нести юридичну відповідальність). Водночас, як зазначалося, доцільно виокремлювати ще такий елемент, як інші юридично значущі властивості й характеристики суб'єкта. Тому що адвокатура є незалежним від держави органом (ст. 131-2 Конституції України¹ та ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»²), а це означає, що її наділено гарантіями діяльності, які їй забезпечує держава.

Спеціальним законом, який безпосередньо регламентує правові засади організації та діяльності адвокатури й здійснення адвокатської діяльності в Україні, є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Згідно зі ст. 2 Закону, адвокатура України – «недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва й надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації та діяльності адвокатури в порядку, установленому цим Законом. Адвокатуру України складають усі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність»³. Тобто у сфері адміністративних правовідносин адвокатура є тим інститутом, який: 1) здійснює захист; 2) представництво; 3) надає різні види правничої допомоги особі, зокрема й у правовідносинах з державою.

Основою адміністративно-правового статусу адвокатури є її адміністративна правосуб'єктність. Складниками адміністративної правосуб'єктності адвокатури є її здатність мати права й обов'язки у сфері адвокатської діяльності (адміністративна правоздатність), реалізовувати надані права й обов'язки у сфері адвокатської діяльності (адміністративна дієздатність). Правоздатність адвокатури з'явилася з моменту її становлення як спеціального суб'єкта, тобто від видання відповідного нормативно-правового акта, а припинення – від моменту ліквідації такого суб'єкта, тобто теж видання відповідного правового акта. Окрім цього, адвокатура в особі адвокатів чи адвокатського самоврядування здатна нести юридичну відповідальність у разі порушення законодавства України (адміністративна деліктоздатність).

З огляду на те, що до складу адвокатури України належать усі адвокати України, які мають

право здійснювати адвокатську діяльність, а також те, що в Україні з метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності діє адвокатське самоврядування (ч. 2 та 3 ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»⁴), то правосуб'єктність адвокатури передбачено в ст. 131-2 Конституції України («виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення»⁵), а також у профільному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме: під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики й договором про надання правничої допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правничої допомоги, зокрема: збирати відомості, необхідні для надання правничої допомоги; звертатися із запитом до органів державної влади й місцевого самоврядування; користуватися інформацією з відкритих державних реєстрів; зустрічатися з клієнтом без обмежень у часі та кількості зустрічей; надавати правничу допомогу в судах усіх юрисдикцій тощо (ст. 20), а також у ході здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний: дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики; невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів; підвищувати свій професійний рівень; виконувати рішення органів адвокатського самоврядування тощо (ст. 21). Права й обов'язки адвокатського самоврядування регулюються в розділі VII указанного Закону⁶. Щодо юридичної відповідальності, то кожен адвокат, а також адвокатське самоврядування несуть юридичну відповідальність у визначених законом межах. Наприклад, відповідно до розділу VII Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат піддається дисциплінарній відповідальності в разі: невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення присяги адвоката України; порушення правил адвокатської етики тощо⁷. Своєю чергою адвокатське самоврядування теж може нести юридичну відповідальність, наприклад, адміністративно-правову, за випадків скасування його рішення в судовому порядку про притягнення до дисциплінарної відповідальності певного адвоката.

Щодо такого елемента адміністративно-правового статусу адвокатури, як забезпечення гарантій її діяльності державою, то вважаємо

⁴ Там само.

⁵ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

⁶ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

⁷ Там само

¹ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

² Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

³ Там само.

слушною думку В. Заборовського та В. Манзюка (2019), що такий складник правового статусу охоплює сукупність умов, способів і засобів, закріплених у законодавстві, що спрямовано на забезпечення належної реалізації всіх інших елементів такого статусу задля створення відповідних умов надання професійної правничої допомоги (Zabrovskiy, & Manziuk, 2019, p. 146). Тобто це та сукупність умов, засобів і способів, що забезпечують професійні права адвоката, захищаючи його від необґрунтованих і безпідставних втручань у його діяльність і тиску на нього, створюючи належні умови для надання ефективної правничої допомоги. Перелік таких гарантій передбачено у ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», серед яких визначено такі: забороняються будь-які втручання й перешкоди здійсненню адвокатської діяльності; забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних зі здійсненням адвокатської діяльності; забороняється втручання в приватне спілкування адвоката з клієнтом; забороняється втручання в правову позицію адвоката; орган або посадові особи, які затримали адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону; забороняється ототожнення адвоката з клієнтом тощо¹.

Сучасне адміністративно-правове регулювання діяльності адвокатури формується в умовах складної політичної, економічної та культурної ситуації. Уся правова система України перебуває під пильною увагою суспільства, міжнародних експертів і світової спільноти загалом. Процес інтеграції України до Європейського Союзу вимагає гармонізації національного законодавства з європейськими нормами, водночас пріоритетним є забезпечення прав і свобод людини та громадянина. У цих обставинах адвокатура має виступати прикладом для суспільства, а її роль варто посилити шляхом обов'язкової участі адвокатів у підготовці й узгодженні законопроектів, що стосуються захисту прав громадян (Shkrebet, 2016, p. 126). Попри те, що наукові розвідки Є. Шкребеця (2016) було представлено ще 2016 року, вони досі є актуальними.

Своєю чергою в грудні 2023 року В. Ватрас (2024) зауважив, що «з початком повномасштабної агресії росії на території України перед адвокатурою й адвокатами України постали нові виклики. Справедливість українського правосуддя, принципи та засади функціонування правової держави доводиться відстоювати в нових умовах, коли українське суспільство через війну зазнало стільки болю та

страждань». Учений акцентував, що наразі в підкомітеті та в комітеті правової політики Верховної Ради України на порядку денному розглядають такі законодавчі ініціативи, які стосуються: 1) запровадження спрощеної системи оподаткування адвокатами, які працюють індивідуально; 2) можливості надати адвокатам зброю для самозахисту; 3) посилення гарантій адвокатської діяльності, зокрема під час обшуку, якими передбачаються більш дієві механізми забезпечення участі представників ради регіону в ході обшуку й збільшення їх повноважень під час того, коли обшук безпосередньо проводиться в приміщенні чи в офісі адвоката; 4) надання спрощеної можливості набутти статус адвоката колишнім працівникам правоохоронних органів, суддям, прокурорам (Vatras, 2024).

З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України адвокатура зазнала таких основних змін:

- встановлено процесуальні наслідки для адвокатів за несвоєчасну реєстрацію електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі²;

- практичні реалії сьогодення зумовили підвищення вимог до кібербезпеки робочих середовищ адвокатів і їх клієнтів, а також акцентували на цифрових технологіях, що надають можливість забезпечувати безперервність правосуддя (McKenzie, 2025);

- перенесено фокус з декларативності гарантій адвокатської діяльності на забезпечення реальних гарантій, зокрема ухвалення Верховною Радою України законопроекту (знаходиться на підписі в Президента України), що передбачає юридичну відповідальність за ототожнення адвоката з клієнтом³;

- Радою Європи прийнято європейський стандарт, що регулює діяльність адвоката, а саме Конвенцію про захист професії адвоката від 12 березня 2025 року (іще не ратифікована Україною)⁴.

Попри позитивні зрушення у сфері вдосконалення діяльності адвокатури в Україні, є

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами : Закон України від 29 черв. 2023 р. № 3200-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text>

³ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності : проект Закону України від 16 груд. 2024 р. № 12320. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45435>

⁴ Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката : міжнар. док. від 12 берез. 2025 р. URL: <https://unba.org.ua/news/10046-konvenciya-radi-evropi-pro-zahist-profesii-advokata-tekst-ukrains-koyu.html>

¹ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

проблеми, що потребують оперативного розв'язання, серед яких слід виокремити такі:

- останнім часом фіксуються випадки порушення порядку проведення обшуку в житлі чи іншому володінні адвоката, що зумовлює порушення гарантій адвокатської діяльності¹;

- з одного боку, почастишали випадки порушення адвокатської таємниці правоохоронними органами², а з іншого – зловживання адвокатами положеннями законодавства про адвокатську таємницю³;

- обмежений доступ адвоката для надання правничої допомоги клієнту в умовах воєнного стану⁴;

- ті, які стосуються особистої безпеки адвокатів.

Вирішення таких проблем потребує комплексного підходу із залученням не лише адвокатури, а й органів державної влади:

1) з огляду на те, що повідомлення ради адвокатів регіону й участь її представника щодо

проведення обшуку в адвоката є пропорційним заходом обмеженню окремих прав і свобод останнього, значна частина законного порядку проведення цієї процесуальної дії залежить від дій правоохоронних органів. Тому переконані, що такий порядок підготовки правоохоронних кадрів і підвищення їх кваліфікації потребує вдосконалення й інноваційних рішень, зокрема таких, як: організація спільних наукових заходів правоохоронних органів з органами адвокатського самоврядування, залучення адвокатів зі значним практичним досвідом до окремих бінарних занять, зокрема в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку майбутніх правоохоронців. Крім цього, як зазначає суддя Великої Палати Верховного Суду Г. Крет, Кримінальний процесуальний кодекс України слід доповнити положеннями щодо особливостей проведення обшуку в адвокатів, як це передбачено в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також у разі неприбуття представника ради адвокатів регіону на обшук, про який було завчасно повідомлено, задля забезпечення мінімальних гарантій адвокатської діяльності варто було б законодавчо закріпити додаткову гарантію, а саме: залучення понятих з юридичною освітою й відповідним стажем роботи в галузі права⁵;

2) проблему порушення адвокатської таємниці правоохоронними органами, як уже зазначалося, може бути вирішено вдосконаленням порядку підготовки таких кадрів і підвищення їх кваліфікації. Зокрема, йдеться про акцентування на фактах уже допущених порушень і роз'яснення механізмів їх недопущення в майбутньому. Водночас доцільним є запровадження інноваційних рішень у сфері організації правоохоронної діяльності. Щодо зловживання адвокатами положеннями законодавства про адвокатську таємницю, то необхідно вдосконалити порядок підвищення їх кваліфікації. Крім того, доцільно передбачити в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарну відповідальність за зловживання правом на адвокатську таємницю, оскільки вона є передусім гарантією захисту прав клієнта, а не особистим «привілеєм» адвоката. Використання інформації або носіїв даних, які не містять відомостей, що становлять адвокатську таємницю, для затягування процесу чи приховування інформації порушує баланс між правом на захист та інтересами правосуддя;

3) особливо актуальною є проблема забезпечення доступу адвоката до клієнта для надання

¹ Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 27 лип. 2023 р. № 91/5681/23. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=112539739&red=1000032de4bfdcc5f301ab87ef78719ae21022&d=5>;

Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 9 черв. 2023 р. № 11-cc/991/420/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111491928>

² Ухвала Центрального районного суду міста Миколаєва від 18 серп. 2025 р. № 1-кп/490/1391/2025. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129634781>; Ухвала Київського апеляційного суду від 31 лип. 2025 р. № 761/21827/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129361744>

³ Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 17 лип. 2023 р. № 11-cc/991/435/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112337033>; Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 12 лип. 2023 р. № 11-cc/991/416/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112190987>; Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 4 трав. 2023 р. № 11-cc/991/216/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110728086>; Зловживання гарантіями адвокатської діяльності знецінює значення самих гарантій та негативно впливають на авторитет інституту адвокатури. *ADVOKAT POST* : [сайт]. 2023. URL: <https://advokatpost.com/zlovzhyvannia-harantiiamy-advokatskoi-diialnosti-znetsiniuie-znachennia-samykh-harantij-ta-nehativno-vplyvaiut-na-avtorytet-institutu-advokatury/>

⁴ Зловживання гарантіями адвокатської діяльності знецінює значення самих гарантій та негативно впливають на авторитет інституту адвокатури. *ADVOKAT POST* : [сайт]. 2023. URL: <https://advokatpost.com/zlovzhyvannia-harantiiamy-advokatskoi-diialnosti-znetsiniuie-znachennia-samykh-harantij-ta-nehativno-vplyvaiut-na-avtorytet-institutu-advokatury/>; Чому не всі адвокати можуть пересуватися містом під час комендантської години? *Національна асоціація адвокатів* : [сайт]. URL: <https://unba.org.ua/news/8159-chomu-ne-vsi-advokati-mozhut-peresuvatisya-mistom-pid-chas-komendantskoj-godini.html>

⁵ Суддя ВП ВС розповіла про вдосконалення механізмів забезпечення гарантій адвокатської діяльності при проведенні обшуку. *Верховний Суд* : [сайт]. 2021. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1234302/>

правничої допомоги, яка вимагає оперативного вирішення. До кінця червня 2023 року цю проблему частково була вирішено. Часткове врегулювання цього питання відбулося в червні 2023 року: 24 червня 2023 року постановою Кабінету Міністрів України № 630 було внесено зміни до постанови Кабінету Міністрів України № 573 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану» від 8 липня 2020 року. Згідно з ними, «дозволяється перебування у визначений період доби на вулицях і в інших громадських місцях, де запроваджено комендантську годину, без виданих перепусток ...адвокатам, призначеним регіональними/міжрегіональними центрами з надання безоплатної правничої допомоги для надання безоплатної вторинної правничої допомоги затриманим у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, особам, час прибуття до яких припадає на визначений період доби, зокрема на власних транспортних засобах»¹. Водночас ці зміни фактично обмежили право затриманої особи на вільний вибір захисника, оскільки вона не може скористатися допомогою адвоката, який не співпрацює із системою безоплатної правничої допомоги, а отже, не має права на таке пересування. У результаті було порушено право особи на вільний вибір захисника та принцип рівного доступу до правової допомоги (ст. 59 Конституції України), а також принцип незалежності й рівності адвокатів у професії (ст. 131-2 Конституції України). З огляду на це, доцільно внести відповідні зміни до постанови Кабінету Міністрів України № 573, поширивши зазначене право на всіх адвокатів;

4) щодо особистої безпеки адвокатів, то неодноразово це питання намагалися вирішити як науковці, так і юристи-практики. Нині для захисту свого життя та здоров'я журналістам, членам громадських формувань, народним депутатам, державним службовцям, працівникам право-охоронних органів і їх близьким родичам, працівникам суду та їх близьким родичам, військовослужбовцям (крім тих, які проходять строкову військову службу), особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, – гарантується право на придбання, зберігання, облік, використання й застосування пристроїв національного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів. Тобто адвокати наразі не мають такого

права. Водночас слушно наголошує Асоціація правників України: «на адвокатів часто здійснюється тиск і вчиняються напади – про це зазначено й у доповіді Міжнародного товариства прав людини «Право на справедливий суд в Україні» від 2019 року, а також у звіті Місії Міжнародної комісії юристів в Україні від квітня 2020 року зауважено, що на адвокатів часто здійснюється тиск та вчиняються напади»². З огляду на це, 19 січня 2021 року було зареєстровано проект Закону про внесення змін до ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо гарантій адвокатської діяльності, яким пропонувалось внести зміни в частині гарантування згаданого вище права. Проте станом на сьогодні законопроект досі перебуває на розгляді у відповідному комітеті Верховної Ради. Згідно з даними Національної асоціації адвокатів України, 2022 року зареєстровано 15 кримінальних проваджень за фактами втручання в діяльність адвокатів, 2023 року – 46, 2024 року – також 46³, а лише за перше півріччя 2025 року було зафіксовано 43 звернення про порушення професійних прав⁴. Така тенденція засвідчує зростання загроз незалежності адвокатської діяльності. У зв'язку з цим доцільно внести зміни до законодавства України, надавши адвокатам, які здійснюють професійну діяльність, право на використання засобів не смертельної дії для самозахисту.

Висновки

Отже, дослідження сучасного адміністративно-правового статусу адвокатури в Україні дає підстави стверджувати, що цей інститут є основним гарантом реалізації конституційного права на професійну правничу допомогу та важливим складником функціонування правової держави. Адміністративно-правовий статус адвокатури охоплює комплекс елементів – правоздатність, дієздатність, деліктоздатність, систему гарантій незалежності та самоврядування, які забезпечують її ефективну діяльність у взаємодії з державними органами й суспільством.

Водночас в умовах воєнного стану, посилення суспільних викликів і процесів євро-

² Травматична зброя для адвокатів: комітет АПУ підтримав законопроект № 4612. *Асоціація правників України* : [сайт]. 2021. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8510>

³ Захист адвокатів – захист правосуддя: відповіді на побоювання щодо нового закону. *Національна Асоціація адвокатів України* : [сайт]. URL: <https://unba.org.ua/publications/10738-zahist-advokativ-zahist-pravosuddya-vidpovidi-na-poboyuvannya-shodov-novogo-zakonu.html>

⁴ Звіт Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ за I півріччя 2025 року. 2025. 24 с. *Асоціація правників України* : [сайт]. URL: <https://surl.li/zumjiq>

¹ Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 8 лип. 2020 р. № 573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#n8>

інтеграції виявлено низку проблем: порушення порядку проведення обшуків у адвокатів, недотримання гарантій адвокатської таємниці, обмеження доступу адвокатів до клієнтів, а також загрози особистій безпеці адвокатів. Їх подолання потребує комплексного підходу, що має передбачати як удосконалення професійної підготовки правоохоронців, так і підвищення стандартів професійної відповідальності адвокатів, реформування

дисциплінарної процедури, а також законодавче розширення гарантій їх безпеки.

Отже, сучасний адміністративно-правовий статус адвокатури в Україні перебуває в стані динамічного розвитку, що поєднує позитивні зрушення й наявність проблемних питань. Надалі розвиток цього інституту має здійснюватися на основі балансу між незалежністю адвокатури, ефективністю захисту прав громадян і забезпеченням інтересів правосуддя.

References

- [1] Habani, I.I. (2022). Administrative and legal status of the national bar of Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series "Law"*, 72(2). DOI: 10.24144/2307-3322.2022.72.42
- [2] Koval, O.M. (2023). Some problems and prospects of reforming the institute of advocacy in Ukraine. *Legal Scientific Electronic Journal*, 4, 647-651. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-4/156
- [3] Lukianiuk, V. *Dictionary of foreign words: explanatory dictionary*. Retrieved from <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D1%F2%E0%F2%F3%F1>
- [4] Lytvyn, I.I. (2016). Administrative and Legal Relations in the Sphere of Educational Services. *Doctor's thesis*. Zaporizhzhia. Retrieved from <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/11/3.pdf>
- [5] McKenzie, B. (2025). *Ukrainian Laws in Wartime: Guide for International and Domestic Businesses* (3rd, ed.). Retrieved from https://www.bakermckenzie.com/-/media/files/insight/guides/2025/guide-to-ukrainian-laws-in-wartime-september-2025.pdf?utm_source=chatgpt.com
- [6] Radchenko, I.O., & Orlova, O.M. (2010). *New explanatory dictionary of the modern Ukrainian language*. Kyiv: Holiaka V.M.
- [7] Shaptala, N.K., & Zadorozhnia, H.V. (2012). *Constitutional law of Ukraine*. Dnipropetrovsk: LizunovPress.
- [8] Shkrebet, Ye.F. (2016). Ways to improve administrative legislation to ensure the activities of the bar in Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 2, 122-127. Retrieved from <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/02/25.pdf>
- [9] Skakun, O.F. (2001). *Theory of State and Law*. Kharkiv: Konsum.
- [10] Stefanchuk, M. (2022). Trends in the Development of the Functions of the Bar in Ukraine. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series "Law"*, 69, 429-437. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.69.71
- [11] Vatrás, V.A. (2024). Welcome speech. *The Bar of Ukraine: Current State and Development Prospects: Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference* (pp. 10-12). Kharkiv: New Law University named after Ya. Mudrogo. Retrieved from <https://salo.li/54271C3>
- [12] Yalovyi, O.O. (2023). Concept of improving the organizational foundations of the bar. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 5, 228-234. DOI: 10.32844/2618-1258.2023.5.39
- [13] Zaborovskiy, V.V., & Manziuk, V.V. (2019). To the Definition of the Concept of "Guarantees for Lawyers' Activities". *The Rule of Law: History, Modernity and Prospects for Formation in Ukraine: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 144-147). Uzhgorod: Uzhgorod. National University. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a9696257-bfff-454b-9efd-660a4b6e621a/content>
- [14] Zaborovskiy, V.V., Orlova, O.S., & Manziuk, V.V. (2022). Peculiarities of the professional activity of a lawyer and the Ukrainian advocacy in conditions of martial law. *Analytical and Comparative Law*, 3, 279-285. DOI: 10.24144/2788-6018.2022.03.50
- [15] Zaichuk, O.V., & Onishchenko, N.M. (2006). *Theory of state and law. Academic course*. Kyiv: Yurinkom Inter. Retrieved from http://ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part2/402.htm

Список використаних джерел

- [1] Габані І. І. Адміністративно-правовий статус національної адвокатури України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 72. Ч. 2. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.72.42
- [2] Коваль О. М. Деякі проблеми та перспективи реформування інституту адвокатури в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 647–651. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-4/156
- [3] Лук'янюк В. Словник іншомовних слів : тлумачний словник. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D1%F2%E0%F2%F3%F1>

- [4] Литвин І. І. Адміністративно-правові відносини у сфері надання освітніх послуг : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2016. 428 с. URL: <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/11/3.pdf>
- [5] McKenzie B. Ukrainian Laws in Wartime: Guide for International and Domestic Businesses. 3rd edition. 3 September 2025. URL: https://www.bakermckenzie.com/-/media/files/insight/guides/2025/guide-to-ukrainian-laws-in-wartime-september-2025.pdf?utm_source=chatgpt.com
- [6] Новий тлумачний словник сучасної української мови / уклад.: І. О. Радченко, О. М. Орлова. Київ : Голяка В. М., 2010. 626 с.
- [7] Шаптала Н. К., Задорожня Г. В. Конституційне право України : навч. посіб. Дніпропетровськ : ЛізуновПрес, 2012. 472 с.
- [8] Шкребець Є. Ф. Шляхи вдосконалення адміністративного законодавства щодо забезпечення діяльності адвокатури в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 122–127. URL: <http://www.pgpr-journal.kiev.ua/archive/2016/02/25.pdf>
- [9] Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
- [10] Стефанчук М. Тенденції розвитку функцій адвокатури в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. № 69. С. 429–437. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.69.71
- [11] Ватрас В. А. Вітальна промова. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14 груд. 2023 р.). Харків : НЮУ ім. Я. Мудрого, 2024. С. 10–12. URL: <https://salo.li/54271C3>
- [12] Яловий О. О. Концепція удосконалення організаційних основ адвокатури. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 228–234. DOI: 10.32844/2618-1258.2023.5.39
- [13] Заборовський В. В., Манзюк В. В. До дефініції поняття «гарантії адвокатської діяльності». *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 15–16 лют. 2019 р.). Ужгород : Ужгород. нац. ун-т, 2019. С. 144–147. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a9696257-bfff-454b-9efd-660a4b6e621a/content>
- [14] Заборовський В. В., Орлова О. С., Манзюк В. В. Особливості професійної діяльності адвоката та української адвокатури в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3. С. 279–285. DOI: 10.24144/2788-6018.2022.03.50
- [15] Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. URL: http://ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part2/402.htm

HVOZDIUK Vitalii

Doctor of Philosophy in Law, Senior Research Fellow of the Research Laboratory on Crime Prevention Problems of the Educational and Scientific Institute of Police Activities of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3798-8003>;

HORBENKO Daria

PhD in Law, Senior Research Fellow of the Department of Organization of Scientific Activities of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8403-224X>

The Current Administrative and Legal Status of the Bar in Ukraine: Problems and Ways to Solve Them

Abstract. The article examines the current administrative and legal status of the bar in Ukraine as a key institution for ensuring the right to professional legal assistance. It has been established that the bar occupies a special place in the system of protection of human rights and freedoms, and its administrative and legal status covers such elements as legal capacity, capacity to act, capacity to commit offences, guarantees of independence and bar self-government. Attention is focused on the normative consolidation of the status of the bar in the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine 'On the Bar and Legal Practice',

as well as on practical problems that arise during the implementation of these provisions in modern conditions. Particular attention is paid to the impact of martial law and socio-political challenges on the activities of attorneys. Problems requiring urgent solutions are analysed: violations of the procedure for conducting searches in the homes or other premises of attorneys, failure to comply with guarantees of attorney-client privilege, limited access of attorneys to clients, as well as issues of personal safety of representatives of the profession. The author emphasizes that the existing shortcomings in law enforcement necessitate the improvement of legislation and the professional development of both attorneys and law enforcement officers. The author proposed ways to solve these problems: improving the procedural process of searches with the mandatory participation of a representative of the bar self-government bodies, introducing disciplinary liability for abuse of the right to attorney-client privilege, expanding guarantees of access for attorneys to their clients during martial law, and legislatively granting attorneys the right to use means of self-defence. It is emphasised that the development of the bar should be carried out in accordance with European standards, in particular the provisions of the Council of Europe Convention on the Protection of the Legal Profession (2025), as well as in the context of the digitalisation of legal practice. The author concluded that the administrative and legal status of the legal profession is in a state of dynamic development, combining positive changes and a number of problematic aspects. Further improvement of this institution should be based on a balance between the independence of the legal profession, the effectiveness of protecting citizens' rights and ensuring the interests of justice.

Keywords: attorney; administrative and legal status; attorney-client privilege; guarantees of independence; martial law; legal aid; search.